

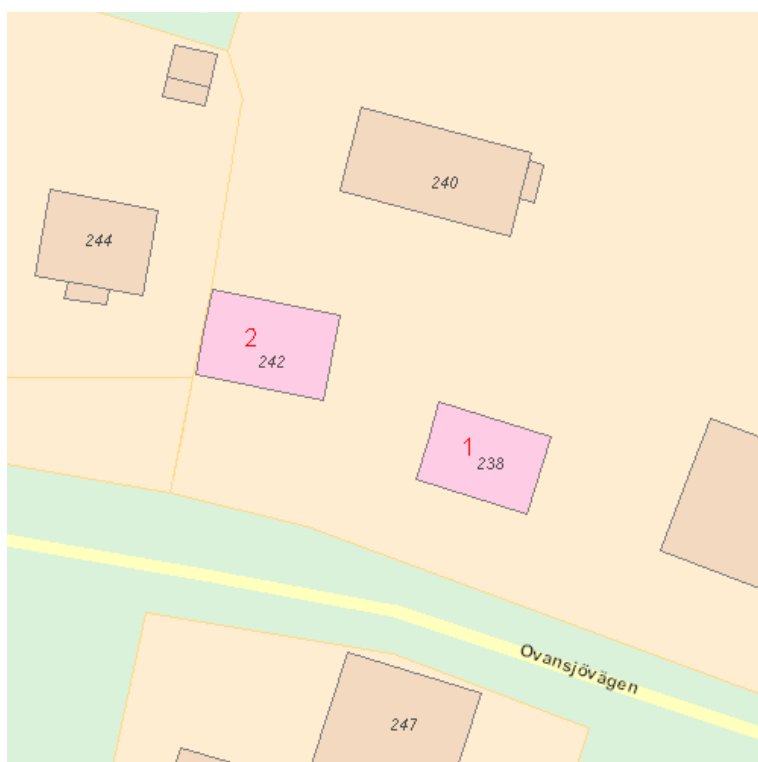
Joel Ringh
Antikvarie
026-655622
070-314 23 03
joel.ringh@xlm.se

Besiktningsdatum
2011-12-19
Fotodokumentation
2011-12-19

Lagmansgården och
Sockenstugan
Åsen 22:1
Ovansjö sn
Sandvikens kn
Gästrikland

Förslag till områdesbestämmelse gällande Lagmansgården och Sockenstugan, Åsen 22:1, Ovansjö socken, Kungsgården, Sandvikens kommun, Gästrikland, Gävleborgs län.

Denna utredning är utförd av Läns museet Gävleborg på uppdrag av Bygg- och miljöförvaltningen, Sandvikens kommun.

Karta: Länskartan Gävleborg. 1. Lagmansgården 2. Sockenstugan.

Lagmansgården

Historik

Lagmansgården uppfördes troligen kring år 1780 av lagmannen Magnus Johan Karp. Takformen, som är typisk för den karolinska tiden, kan dock peka på att Lagmansgården är uppförd under 1700-talets första hälft och ombyggd kring år 1780.

I slutet av 1700-talet köptes gården av en garvare vid namn Salling som började använda gården som gästgiveri. Han uppförde även en separat gästgiveribyggnad öster om Lagmansgården. Under merparten av tiden fram till år 1911 nyttjades Lagmansgården som gästgiveri. I början av 1950-talet förvärvade dåvarande Ovansjö kommun fastigheten med planerna på att uppföra ett nytt kommunhus på platsen. Gästgiveribyggnaden och ladugården revs då, medan själva Lagmansgården kom att renoveras, med en för 1950-talet hög ambitionsnivå.

Lagmansgårdens norra fasad. Foto: Länsmuseet Gävleborg,

Beskrivning

Lagmansgården är uppförd i reveterat liggande timmer med en grund av natursten. Planlösningen är sexdelad. Byggnadens tak är ett brant valmat tak. Konstruktionen består av bottenvåning samt oinredd vindsvåning. Byggnaden nyttjas idag som föreningslokal.

Exteriör

Sockel

Grunden är av sandsten och sockeln är spritputsad med ett cementhaltigt bruk och sedan avfärgad i en ljusgrå kulör.

Fasad

Väggarna består av reveterat liggande timmer. Vägghulören är vit. Fasaden är putsad med KC-bruk och avfärgad med en vit silikatfärg. Som dekoration finns pilastrar och dragen taklist av KC-bruk.

Tak

Takbeklädnaden består av enkupigt taktegel, läkt, underlagspapp och panel. Skorstenarna är svartmålade och plåtinklädda. Vindsvåningen har mot söder, väster och norr takkupor som försetts med småspröjsade fönster.

Takavvattning

Takavvattningen består av hängrännor och stuprör. Stuprören har skarpa kanter och är svartmålade med en modern svart oljefärg.

Ytterdörr

Ytterdörren är en pardörr från 1700-talet med profilerad diagonalställdplankpanel. Den är målade med oljefärg i en blågrånyans. Portens trappa är av natursten.

Fönster

Byggnadens fönster är spröjsade, sexdelade från 1950-talet. Fönstren är målade i en blågrånyans.

Exteriöra värde bärare:

- Brant valmat tak belagt med taktegel.
- Spröjsade fönster.
- Putsad vitavfärgad fasad med pilastrar.
- Ytterdörr med stentrapp.
- Sockel.
- Profilerat listverk.

Interiör

Planlösningen som vi ser i bottenvåningen är ursprunglig sexdelad sådan. Vindsvåningen är kallvind. Byggnadens golv är av furu, i ett rum förekommer linoleummatta. Ytskikten såsom målade tak, målade snickerier och tapeter är från restaureringen från 1950-talet och underhållsarbeten på 1980-talet. En stor del av snickerierna är original från 1700-talet och 1800-talets första hälft. Toalett samt pentry är från 1950-tal. I salen och i ena kammaren finns kakelugnar från slutet av 1700-talet. I köket finns en putsad spis. Överlag så får man i interiören en känsla av sent 1700-tal och tidigt 1800-tal.

Interiöra värde bärare:

- Planlösning.
- Dörrar.
- Bröstpanel.
- Taklister.
- Golvsocklar.
- Dörr- och fönsterfoder.
- 1950-tals pentryt.
- Kakelugnar.
- Spis.
- Smidesbeslag.

T.v. Kakelugn från slutet av 1700-talet som står i salen. T.h. Salen med brüdgolv, bröstpanel, spegeldörr, sockel, taklist och brädtak med handsmidda spikar. Alla dessa detaljer gör en kulturhistorisk helhet. Foto: Läns museet Gävleborg.

Sockenstugan

Historik

I Sockenstugans yttertrappa finns årtalet 1724 inhugget. Detta är dock osäkert om det är det gällande året för uppförandet av Sockenstugan. Troligen har byggnaden uppförts någon gång under 1700-talet. Verksamheter som har bedrivits i Sockenstugan är t.ex. skola, läkarmottagning, sammanträdeslokal, m.m. Idag används Sockenstugan som vävstuga och i källaren finns hembygdsföreningens arbetslokal samt Ovensjö hembygdsföreningsarkiv.

Sockenstugans södra fasad. Foto: Läns museet Gävleborg

Sockenstugan är reveterad i liggande timmer med en grund av natursten. Byggnadens tak är ett valmat tak. Konstruktionen består av källare, bottenvåning och vindsvåning.

Exteriör

Sockel

Grunden är av natursten och sockeln är spritputsad med ett cementhaltigt bruk och sedan avfärgad i en ljusgrå kulör.

Fasad

Alla fasader, förutom den norra, består av reveterat liggande timmer. Den norra fasaden är panelklädd med locklistpanel. Vägghöjden är vit. Fasaden är putsad med KC-bruk och avfärgad med en vit silikatfärg. Den norra fasaden är målad med en modern oljefärg. Som dekoration finns doriska pilastrar och dragen taklist av KC-bruk. På den norra fasaden motsvaras det av klassicistiskt utformad panel.

Doriska pilastrar. Foto: Länsmuseet Gävleborg

Tak

Takbeklädnaden består av enkupigt taktegel, läkt, underlagspapp och panel. Byggnaderna har två skorstenar, varav den ena är inklädd medan den andra är i oputsat tegel.

Takavvattning

Takavvattningen består av hängrännor och stuprör. Stuprören har skarpa kanter och är omålade.

Ytterdörr

Ytterdörren är en fin 1700-talsdörr med rokokoformer. Ovanför ytterdörren finns ett överljusfönster. Ytterdörren är målad med oljefärg i en grön kulör. Portens trappa är av natursten.

Fönster

Byggnadens fönster är spröjsade och sexdelade med inner- och ytterbågar. Fönsterglasat är munblåst. Sockenstugans fönster är från tidsperioden mellan 1850 – 1900.

Exteriöra värde bärare:

- Valmat tak belagt med enkelkupigt taktegel.
- Spröjsade fönster med inner- och ytterbågar.
- Putsad vitavfärgad fasad med doriska pilastrar.
- Ytterdörr med stentrapp.
- Sockel.
- Profilerat listverk.

Ytterdörr med rokokoformer. Foto: Länsmuseet Gävleborg.

Interiör

Planlösningen som vi ser i bottenvåningen är antagligen ursprunglig. Vindsvåningen är kallvind. I alla rummen ligger det plastmattor på golven. Ytskikten såsom målade tak, målade snickerier och tapeter är från 1900-talets andra hälft. En stor del av snickerierna är från 1800-talet. I källaren finns toaletter, pannrum och hembygdsföreningens lokaler. I stora salen finns en väldigt stor rörspis och i ena kammaren finns en empirekakeugn. Köksavdelningen i Sockenstugan är från 1900-talets slut.

Värdebärare interiört:

- Planlösning.
- Dörrar.
- Bröstpanel.
- Taklister.
- Golvsocklar.
- Dörr- och fönsterfoder.
- Kakelugn.
- Rörspis.
- Smidesbeslag.
- Fönster med munblåstglas.

Vård och underhåll

Den huvudgripande målsättningen för Sockenstugan och Lagmansgården är att byggnaderna och dess kulturhistoriska värden ska bevaras för framtiden. Användningen av dessa byggnader bör ske på byggnadernas egna villkor. Till det yttre är både Sockenstugan och Lagmansgården välbevarade och har kvar mycket av sin ursprungliga karaktär. Lagmansgården är till det inre välbevarad med känsla av ursprunglig karaktär kvar.

Sockenstugan och Lagmansgården bör ha följande riktlinjer:

- Bevaras efter sina egna förutsättningar – bevara karaktären.
- Använda minsta möjliga ingrepp.
- Förhindra skador.
- Arbeta med traditionella material och teknik.
- Spara istället för att ta bort.
- Patinan är en del av åldrandet – inte en teknisk brist.

Riktlinjerna för installationer och klimatanpassning bör vara följande:

- Omfattningen och utformningen av nya installationer bör avgöras med hänsyn till byggnadens förutsättningar, användning samt kulturhistoriska värde.
- Nya installationer bör monteras reversibelt, och med beaktande av det arkitektoniska helhetsintrycket.
- Vid utformning av nya installationssystem bör man undvika ingrepp i den befintliga byggnadskroppen.
- För klimatet ska jämn temperatur och fuktighet över året eftersträvas för att skydda Sockenstugan och Lagmansgården interiör. Extrema klimatsituationer ska undvikas.

Särskilda vårdkrav

Allmänt

Renovering och underhåll ska föregås av noga överväganden där de kulturhistoriska värdena sätts i centrum. Vård- och underhållsarbeten ska utföras med traditionella material och metoder på ett sådant sätt att byggnadens kulturhistoriska värde inte minskar. Det är av största vikt att det utförs kontinuerligt underhållsarbete på Sockenstugan och Lagmansgården. Då undviker man bäst stora och omfattande skador. Dessa vård- och underhållskrav gäller för bägge byggnaderna.

Material

Trä

Invändiga snickerier samt utvändiga träytor ska endast underhållas med linoljefärg. Vid en målerirenovering ska underliggande historiska färglager bevaras i så stor utsträckning som möjligt. För framtida val av kulör bör färgtrappor arbetas fram. Samtliga trä- och måleriarbeten ska utföras av erkänt skickliga hantverkare med dokumenterad erfarenhet gällande traditionella hantverk. Vid ilagningar gällande trä ska, i så stor utsträckning som möjligt, endast skadat material bytas.

Exteriör

Tegeltak

Ett tegeltak bör ses över en gång per år. Då byts trasiga pannor ut mot hela. Förslagsvis bör man använda sig av begagnade tegelpannor när trasiga pannor byts ut. Då får taket inga skönhetsfläckar som disharmoniserar.

Sockel

Sockeln är putsad med KC-bruk och det är av vikt att en murare gör översyn på byggnadernas putsade ytor kontinuerligt.

Stuprör

Vid byte av stuprör bör de nya stuprören vara smäckra med skarpt vinklad utformning och målas i samma kulör och färg som fasaden i övrigt.

Fönster

Renovering av fönster bör endast ske av erfarna hantverkare med dokumenterad erfarenhet gällande traditionellt hantverk. Äldre beslag, samt fönsterrutor ska behandlas med stor respekt och varsamhet. Dessa bör återanvändas så långt det är möjligt. Vid ilagning av virke ska endast skadat virke ersättas. Vid omkittning ska fönster kittas med äkta linoljekitt. Äldre ytter- och innerbågar ska bevaras. Vid målning ska linoljefärg användas.

Fasader

Bevarande av samspel mellan fasadyta och omfattningar exteriört bör ske genom restriktivitet vad gäller installationer och attiraljer. Byggnaderna är putsade med KC-bruk och murare bör kontinuerligt göra en översyn gällande putsen.

Interiör

Golv

I Lagmansgården finns det fernissade skurgolv. Där bör aldrig någon slipning av golvet ske. Skurgolv rengöres genom såpaskurning, och då gärna med linoljesåpa. Detta bör ske 1-2 gånger om året beroende på hur smutsigt golvet är. I övrigt gällande skurgolv och plastmattor bör bara dammsugning ske.

Stomme

Vid eventuell reparation av stomme bör detta ske efter ursprunglig konstruktion och material.

Kakelugnar

Sockenstugan och Lagmansgården innehåller kakelugnar i varierande form och storlek. Det är av stor vikt att samtliga bevaras. En fackman bör kontrollera samtliga kakelugnar, i och med att några antagligen är igensatta. De som inte är igensatta bör provtryckas och användas. Renovering av kakelugn skall göras av erkänt duktig kakelugnsmakare.

Tekniska installationer

För bägge byggnaderna bör stor omsorg läggas på utformningen gällande tekniska installationer.

Förslag till områdesbestämmelse för Sockenstugan och Lagmansgården

De två byggnaderna utgör sådan kulturhistorisk miljö som avses i Plan- och bygglagen (2010:900) 8 kap. 13-14 §§. Vid ändring av byggnaderna bör byggnadsnämnden föreskriva att en fristående sakkunnig kontrollant av kulturvärden anlitas.

De bägge byggnaderna bör förses med q-märkning och följande skyddsbestämmelser:

q1 - Rivningsförbud. Putsfasaden med dess utsmyckning, dörr- och fönsterlägen, samt takets utformning skall bevaras.

q2 - Interiört ska planlösning, äldre snickerier, kakeugnar, spisar, brädgolv, äldre innertak bevaras.

q3 - Nuvarande våningshöjd ska bevaras.

q4 - Vid ombyggnad eller renovering ska man eftersträva att behålla byggnadernas befintliga material. Allt byggnadsarbete ska ske med traditionella material och metoder.

Bygglovplikt

Byggnaderna bör förses med förhöjd bygglovplikt. Bygglovplikten bör även gälla för underhållsarbete.

Förslag på ev. skydd av miljön i anslutning till byggnaderna:

Byggnaderna har idag ett miljöskapande längs Ovansjövägen och det är av vikt att ny bebyggelse underordnar sig Sockenstugan och Lagmansgården. Ingen komplementbebyggelse bör uppföras så att den syns från Ovansjövägen.

Sändlista: 1/ Monica Lindström, Sandvikens kommun, 811 80 Sandviken
2/ Länsstyrelsen Gävleborg, Kulturmiljö, 801 70 Gävle